

Практичне заняття № 8

Тема: **Поняття словотворення і словозміни. Система словотворення і словозміни в українській мові. Чергування голосних (О, Е з І) при словозміні та приголосних при словотворенні і словозміні (у світлі останньої редакції правопису)**

План

1. Структура слова.
2. Поняття твірної і похідної основи.
3. Чергування О, Е з І та О з Е при словозміні і словотворенні.
4. Чергування приголосних при словозміні й словотворенні.

Література

- Морфемний словник: Близько 36000 слів / Укл. Л.М. Полюга. – К., 1983.
- Сучасна українська мова: Підручник / О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін.; За ред. О.Д. Пономарева. – 2-ге вид., перероб. – К., Либідь, 2001. – С. 104–110.
- Сікорська З.С. Українсько-російський словотворчий словник. – К., 1985.
- Український правопис / АН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Ін-т української мови. 4-те вид., випр. і доп. – К.: Наук. думка, 1993. – С. 9–14; 92–93.

Завдання

1. Ознайомившись зі статтею „Структура слова” за підручником „Сучасна українська мова”, з’ясуйте структуру поданих слів. Використайте морфемний словник.

Зразок

Слово	Коренева морфема	Афікси	Основа	Основа
-------	------------------	--------	--------	--------

		префікс (и)	суфікс (и)	інтерфікс	постфікс	флексія		твірна	похідна
Велосипедист	велосипед-	-	ист	-	-	-	велосипедист		+

Мертвецький, міський, перегукнутися, результативність, сьогорічний, незрозумілий, необ'їжджений, рибоконсервний, широколистий.

2. Визначте основи поданих пар слів, з'ясуйте, яким словотворчим засобом вони відрізняються (тобто яка основа є твірною, а яка похідною, вкажіть спосіб творення) [твірна – (-); похідна (+)].

Зразок банк → банківський (суфіксальний)

- +

Дотягти – дотягтися; допустити – пустити; багатство – багатий; багатозначний – багатозначно; баскетболіст – баскетболістка; доцільність – доцільний; клас – докласовий; водопровідний – водопровідник; вішалка – вішати.

3. Вивчіть правила чергування О, Е з І за правописом і з'ясуйте причини чергувань або їх відсутність у таких словах:

Миколаїв – Миколаєва; овес – вівса; смерть – смерті; положення – положень; рівень – рівня; берег – берега; ворота – воріт; значення – значень; чорний – чернетка; вечеря – вечора; вічність – вічності; жонатий – женити.

4. Прочитайте правила чергування приголосних у дієсловах за правописом (С. 92–93), вивчіть їх.

Утворіть від поданих слів форму 1-ої особи однини теперішнього часу дійсного способу. Виведені закономірності чергувань оформіть у вигляді таблиці.

Мостити, переходити, трусити, лити, возити, смикати, пе'стити, ненавидіти, хрестити, реготати, пити, колихати, полоти, бродити, жати, летіти, ловити, гриміти, топити, голубити, графити, мазати.

5. ☹ Чи правильно у бібліографічній довідці до підручника „Сучасна українська мова” вказано: „За ред. О.Д. Пономарева” (прізвище редактора О.Д. Пономарів)?